

Redacțiunea, Administrațiunea,
și Tipografia:
Brașov, piața mare Nr. 30.
Serioasă răspundere nu se
primește. — Manuscrisurile nu se
returnează.
INȘIȘATE se primesc la Admi-
nistrațiunea în Brașov și la ar-
matorele Birourilor de anușuri:
In Viena: *M. Dusek, Heinrich
Schalek, Rudolf Weiss, A. Oppelke*
Nachfolger: *Anton Oppelke, J.
Dumecor*, în Budapesta: *A. V.
Goldberger, Kálmán Bernát*; în
București: *Agence Havas, Suc-
cursale de Roumanie*; în Ham-
burg: *Karoly & Leemann*.
Prețul inserțiilor: o serie
garnonă pe o coloană 8 or. și
10 or. timbru pentru o publi-
care. Publicații mai dese după
tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a 3-a o
serie 10 or. sau 36 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI.

ANUL LXX.

„Gazeta” iese în fiecare zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumără la toate ofițele
poștale din țară și din afară
și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, piața mare,
Târgul Inului Nr. 30. Etaziu
I.: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 or.
Cu dosul în casă: Pe un an
12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Un exemplar 5 or. v. a.
său 15 bani. Abăt abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 120.

Brașov, Sâmbătă, 1 (13) Iunie

1896.

Clerul și drepturile cetățenesci.

Prin proiectul de lege privitor la jurisdicțiunea Curiei în afaceri electorale se pregătește o mare lovitură pentru clerul catolic, în special însă pentru „partida poporală”, în contra căreia vră se se îngrădescă falsul liberalism dela putere prin acest proiect.

Se tractează în anumită măsură de eschiderea clerului dela mișcările electorale său, cu alte cuvinte, de despozierea lui de drepturile politice cetățenesci.

Sunt câte va săptămâni de când se discută în camera ungară acest proiect de lege, dăr abia alaltăieri, cu ocaziunea începerei desbaterilor pe paragrafi, a eșit la ivelă într'o lumină mai clară tendința agresivă, ce se urmăze prin el față cu clerul în genere, în special însă față cu clerul catolic din tabăra lui Zichy.

În §. 3 al proiectului se află un punct, prin care alegerea unui deputat se declară anulată, decă se constată, că deputatul:

a) „în decursul celor trei luni premergătoare alegerii a făcut în localul destinat pentru săvârșirea ritualelor religioase, ori în adunări cu caracter religios, declarațiuni cu tendință de-a influența rezultatul alegerii”;

b) „că în scopul, de-a câștiga votul unuia, ori mai multor alegători, său a îndupleca pe cine-va de-a nu vota pentru anumit candidat, ori a se abținé dela votare: a promis a împărtași pe cine-va cu grații bisericesci, său a amenințat cu aplicarea disciplinei bisericesci, cu subtragerea grațiilor, ori cu pedepsă din lumea cealaltă”;

c) „că a folosit la adunarea deputaților, său la conducturi electorale obiecte sfinte bisericesci, său astfel de obiecte, cari sunt destinate la esecutarea ritualelor bisericesci”;

d) „său că e părtaș la astfel de fapte, ori că anterior și în mod espres a consimțit cu ele”.

Este grozav de lax înțelesul

acestor dispozițiuni ale noului proiect de lege. Ori-cine cunoșce modul de acțiune urmat până aci de „partida poporală” trebuie să vadă, că aci nu se urmăze alt scop, decă făurirea unui mijloc legal, prin care guvernul să pôtă zădărnici înțărirea noiei partide catolice, putend despoia de mandate pe deputații săi și fără a mai recurge la volnicii și brutalități, ca cele dela Stomfa, Neutra etc.

La dispozițiunile de mai sus, sunt a se adauge încă alte puncte, prin cari se înăspresc și mai mult măsurile cuprinse în noul proiect. Așa, de exemplu, ajunge un singur martur, care să adevărescă, că s'a comis vre-unul din faptele prevăzute mai sus, pentru că iăptuitorul, prin care în acest cas este a se înțelege preotul, să fiă pedepsit cu închisore de stat până la un an, amendă până la 500 fl., precum și lipsirea lui de drepturile politice.

Acastă pedepsă o pôte contrade preotul chiar și în cazul, când s'ar restringe exclusiv numai la implinirea unei datorințe creștinesci, căci în sensul dispozițiunilor de mai sus, preotul pôte fi pedepsit, de exemplu, chiar și numai decă ar dice unui alegător, că e păcat a usa de votul său în mod neconșiențios etc.

Dăr nu vom stărui a ne ocupa aci cu critica noului proiect de lege, care cuprinde în sine încă multe alte părți absurde, în parte chiar ridicule. Ajunge să spunem, că paragraful de mai sus a fost primit și la desbaterea specială, va să dice lucrul este isprăvit.

Adevărat, că aci s'a avut în vedere „partida poporală”, dăr decă proiectul va deveni lege, prin el se va da o lovitură preoțimeii întregi, căci o eschide dela esercierea unui principal drept cetățenesc și face impoșibilă aprôpe ori-ce acțiune, pe care interesele bisericeii, ori ale credincioșilor le-ar pretinde dela preotul lor pe acest teren.

Casul în sine este foarte grav și va trebui să contribuie și mai mult la înăsprirea luptei dintre stat și biserică, căci aci nu e în joc numai interesul unor popore nemaghiare, în al căror defavor a fost posibil a se aduce ori-câte legi în cea mai mare armoniă, dăr e în joc și interesul unui puternic cler unguresc, care ađi este atât de amărit și înversunat de nedreptățirile, ce 'i-se fac, dăr care însuși a cooperat de atâtea-ori la nedreptățirea altora, votând și subscriind alături cu adversarii săi de astăđi tôte legile aduse pentru desnaționalisarea poporelor nemaghiare, al căror ajutor îl vénéze ađi.

Meetingul monstru din Prater.

(Fine.)

După primirea rezoluțiunei propuse de redactorul Schreiber, luă cuvântul deputatul Dr. Pattai, care la intrarea sa în sala de adunare fu salutată cu aplause nesfârșite. Pattai dice următoarele:

Cu ocaziunea banderului festiv din Budapesta, împăratul își exprimă dorința, ca legătura dintre ambele state să fiă susținută, însă totodată accentuă, că din raportul acesta reies datorințe și drepturi egale pentru amândouă părțile. Parlamentul austriac n'a conclucrat la încheierea pactului, care este exclusiv opera lui Beust, și de aceea, decă voiesce cineva ca să fim aderenții legăturii dintre Austria și Ungaria, trebuie să ne și asigure, că drepturile noastre vor fi respectate.

Ce se ține de stările financiare din țără, liberarea de puterea bancherilor ar fi chiar așa de lipsă, ca și liberarea de presa jidauă. (Aplause). Ce privesce presa jidovăscă, deja am ajuns departe, căci astăđi nu-i mai crede nimeni nimic, deși o abonează și cetesce. (Ilaritate). Nu pot lăsa însă nesamintite defăimările nerușinate, ce le aruncă presa jidano-maghiară asupra armatei noastre. Ca bunii patrioți avem datorința să luăm în apărare armata comună

față de atacurile unor străini imigrați onôrea noastră ne dictéze, ca să nu le permitem să se apropie de noi. (Aplause sgomotose).

După o scurtă pauză luă cuvântul deputatul Scheicher, și satiriză în modul cel mai brilant însemnătatea politică și economică a dualismului. Se sculă apoi Dr. Preda și criticând aspru disolvarea adunării, ce era să se țină cu trei zile mai înainte, declară, că întreaga serbare milenară și întreg mileniul sunt un curat șarlatanism.

În fine se urcă la tribună Dr. Lueger, aclamat în modul cel mai entusiast de întreg publicul asistent, și între mii de strigăte de „Hoch!”, el își începă cuvântarea, al cărei conținut este următorul:

A fost un timp, când ômenii au suferit în tăcere aroganța elicei domnitoare din Ungaria; au fost mulți de aceia, cari strîngeau din pumoi în buzunare, dăr nu cutezau să iasă cu adevărul, să spună ceea ce simt și gândesc. Eu am ridicat vâul, ce zăcea peste stările din Ungaria și am dat nascere la un vifor ne mai pomenit în parlament. Voiau să convôce staturul parlamentar, pentru ca să mă împusce, dăr s'a întâmpat altminterlea, și sper, că dușmanii mei vor fi aceia, cari în curând vor fi pușcați în parlament. (Aplause frenetice). Nimeni nu pôte fi silit la aceea, ca să iubescă Ungaria, și chiar și decă vor fi disolvate o sută de adunări, totuși se vor ține altele mii, în cari se va proclama protestul contra elicei domnitoare din Ungaria. (Aprobări și aplause sgomotose). Chlumetzky (Ilaritate mare), în calitatea sa de președinte al delegațiunei pôte lăuda pe Maghiari cât îi place, căci nu-i mai ajută nimic (Strigăte: Așa este!) Noi Austriacii de treizeci de ani încôce suntem asupriți de către Maghiari (Un asistent strigă: Noi Nemaghiarii v'om ajuta să scăpați de ei! Aplause viforose), dăr ne vom trage socota cu ei (Aplause). Cu atât mai lașă este, între poporele nemaghiare asuprite din Ungaria, ținuta Germanilor, cari pörtă jugul Jidano-Maghiarilor. Tradarea această

FOILETONUL „GAZ. TRANS.”

Schițe generale

din cultura și educațiunea Romanilor.

(Fine)

Precum la Greci, așa și la Romanii pudiciția era considerată de un ce sânt. Cuvintele lui Cato: „Mai mult mă deobligă, și mai mult iubesc roșata, decă paliditatea feții, căci roșata este semnul virtuții”, — toți Romanii le priviau de cel mai sublim lucru; pentru aceea era strict oprit la Romanii ori-ce conversațiune inconvenientă în prezența tinerilor. Censorul Cato a dimis pe Manliu din senat, pentru-că acesta își permise a-și săruta soția în prezența fetei sale.

Betură de vin a fost în genere oprită tuturor femeilor și tinerilor mai mici de 30 de ani. Ultimul cuget al educațiunei pentru părinți era, ca pruncilor binecrescuți la timpul său să li-se dea ca soții fete tot asemenea bine crescute; apoi de aceste

Roma nu suferă lipsă, pentru-că deși părinții manifestau față de pruncii săi o ținută plină de gingășie, suavitate și iubire, însă tot-odată erau stricți și severi față de copilele lor, nu numai intelectualmente, ci și sentimentalminte erau cât se pôte de bine instruite și crescute, ca și ele mai târziu să fiă apte a da fiilor săi tot-asemenea educațiune bună.

Romanii au dat vieții omenești 90 de ani, cari i-au împărțit în vârste de câte 15 ani. Până la anul 16 dura copilăria, și pruncul se numia *puer*; de aci până la 46 ani era tinereța, și mai departe apoi bătrâneța. În etate de 46 ani bărbatul se numia *senior*, dăr pentru aceea totuși era obligat la servicii de stat și militare până inclusive la anul 60, când cu numele *senex* era absolvat dela ori-ce serviciu public. În prima etate a educațiunei, cât timp pruncii erau sub imediata conducere a părinților lor, băieții din familii mai înalte, precum erau familiile curule (nobile) (oficiali de magistrat) purtau la gât așa numita *bullă aurea* (un fel de medaillon) și *toğa praetexta*

— un vestmânt lung cu tivitură de catifea purpurie; éra ceilalți de rang mai inferior purtau acest vestmânt fără purpură. Când însă băiatul era de 15 ani, trebuia să depună acest vestmânt, pentru-ca mai târziu, după-ce se făcea demn de primirea lui, de nou să-l pôtă purta, ca semnul celei mai înalte demnități, ér demn de această să făcea numai prin virtute și cultură, prin nobleță și pudiciție. Când pruncul era de 15 ani, se îmbrăca cu vestmântul așa numit *toğa virilis*, cu care ocaziune i-se tăia părul cel lung ce-l avea până atunci. Acastă ceremonie însemna, că de aci înainte urmăze epoca de nobilă însă severă disciplină. Si totuși abia era vre-o serbare, ce pruncul să o aștepte mai cu mare bucurie, de cum era dîns, când tînărul se desbrăca de *toğa praetexta*.

Pentru-ce? Pentru-că de aci înainte el se considera de bărbat, de cetățen, care se bucura de o libertate și independență mai mare, ca până aci, și faptele lui erau împreunate cu o responsabilitate mai severă, decă mai înainte.

Actul acesta decurgea în modul următor: tînărul aduce jertfă în casa părintescă deilor, oferindu-și bulla cea aurită Larilor și, concomitat de părinți, consăngenii și amicii, mergea spre For (locul legislațiunei) unde un pretor îi presenta *toğa virilis*, care — după ce se admonia ca cu demnitate să o pörte în tôte impregiurările — o primia între ceremonii solemne. Că demn era său nu de purtarea acestui vestmânt, o dovedea sub decursul anului de probă (tirocinium), în care timp era obligat la eserciții gimnastice mai dure, la cercetarea societăților de bărbați, la asistarea pertractărilor juridice, ca prin această să se inițieze în viața publică.

Acastă să întâmpla de multe ori prin conducerea părinților, său vre-unui bărbat confidențial. Cu espirarea anului de probă încă nu se termina tot-odată și timpul instrucțiunei, ci numai raportul dintre învățători și învățacei să schimba încât-va, încât adevărat de aci încolo alegerea retorilor și a filosofilor, ce trebuia să-i studieze tînărul, depindea dela libera sa voie, érá

de națiune este chiar așa de strigătoare la cer (Aplausele durează minute întregi) ca și suspinul celorlalte națiuni subjugate: al Slavilor și Românilor — *dér mai există Austriaci, cari Vă vor apăra, și cari vor lupta pentru drepturile vóstre!* (Aplause frenetice). Pătruns de această convingere, nimic nu mă va împiedeca, de-a spune această pe față ori și unde, chiar și dacă voi fi tras încă de atâtea ori prin tină. Vă aduceți numai aminte în ce mod perfid se vorbește în Ungaria despre armata noastră, despre monarhul nostru. Etă, ascultați în ce mod miserabil se insultă în Ungaria simțmintele dinastice. (Lueger cetesce un articol din „Reichspost“ în care se spune, în ce mod ticălos a fost murdărită persoana Majestății Sale într'un oraș al Ungariei).

Și astfel de lucruri sunt permise în Ungaria (Strigăte: Jos cu Maghiarii!) Olică de acolo defăimază tot ce i vine în cale, și dacă noi ne apărăm și protestăm contra atacurilor ei miserabile, ni-se spune, că conturbăm pacea! Să căutam în istoria, și vom afla, că Maghiarii totdeauna au stat în luptă contra Germanilor. Cel din urmă Bambergian a căzut în lupta contra Maghiarilor; în resbelele cu Turcii, ei au luptat contra noastră (Aplause și Aprobări); totdeauna au fost dușmanii noștri, și eu nu voi înceta de-a combate totdeauna pe acești dușmanii ai Austriei (Aplause). Imi este tot una, ce urmări va ave pentru mine pasul meu! Mi-se spune, că nu voi pute fi primar (Strigăte entusiaste de „Hoch!“) Vă asigur, domnilor, că mi-e tot una, și eu nu voi țira, până ce nu vom învinge. Ni-a succes să rupem domnia liberalismului jidan în Viena, (Aplause); ne va succeda să îngropăm domnia liberalismului jidan în întreaga Austria, și ne va succeda și aceea, să ne facem soodta cu domnia Jidano-Maghiarilor, pentru ca să putem arboră în Pesta *stégul negru-galben* (Aplause furtunoase), ce un semn al păcii și dreptății pentru *tote poporele* monarchiei austriace! *Deci înainte, la luptă!* Dacă vom fi cuprinși toți de același spirit, dacă vom fi toți de un cuget și o simțire, atunci învingerea e a noastră! Și precum renumitul general de cavaleria din rebelul de 30 de ani s-a ruga înaintea fiă-cărei lupte: „Dómne, dacă nu voiesc să ne ajuti nouă, atunci nu le ajuta nici lor!“, chiar așa mă rog și esclăm și eu: „Dómne, nu le ajuta acelora (dușmanilor lui Lueger), căci apoi cu Jidanii și cu Jidano-Maghiarii vom isprăvi-o noi singuri!“ (Aplause nesfârșite, publicul flutură din batiste).

După-ce președintele ținu o cuvântare de încheiere, adunarea se închise la 11 și jum. ore noaptea.

Diarele creștine din Viena, pe cari le primiram astăzi anunță, că și în ziua următoare se vorbia în întreg orașul numai de meetingul creștinilor-sociali, în care se declarase în totă forma rebel Jidano-Ma-

ghiarilor. Vorbirile escelente, ce s'au tinut la meeting, au produs o impresiune adenoă asupra masselor populațiunii vieneze. În sala adunării steteau ticsite 6000 de persoane și încă odată pe atâtea, ne-având loc în sală, steteau pe afară, și când prindeau cu urechia câte un cuvânt mai puternic din sală, erupeau în strigăte nesfârșite, cari se aușeau ca tunetul unui ocean prin Prater.

Mulțimea ascultă cu cea mai mare atențiune vorbirea redactorului *Schreiber*, care prin citarea esemplerelor de cruzime și brutalitate în Ungaria, și de asuprire a naționalităților nemaghiare, provocă un adevărat vifor de aprobări. Vorbirea lui *Lueger* a fost însă, cum dicit diarele vieneze, o adevărată cruciadă contra Maghiarismului. Când aminti el suferințele popórelor nemaghiare și promise, că Austriacii le vor întinde acestora ajutor, un ocean de aplause bubui prin sală, bărbați și femei se sculară de pe scaune, fluturând din batiste; ér când aminti Lueger insultele aruncate din partea Maghiarilor asupra casei domnitore, întrégă adunarea fu cuprinsă de-o iritați și agitați, care cu greu se pôte descorie. Mii de voci strigau neintrerupt: „Jos cu miserabilii!“, „Ne mai auđit!“, „Jos cu Jidano-Maghiarii!“, și numai cu greu îi succese lui Lueger să ajungă din nou la cuvânt și să strige: „Deci înainte la luptă!...“

Când își fini Lueger vorbirea, erupse un astfel de vifor de aplause în sală, ca și care, după cum spune „*Deutsches Volksblatt*“, n'au mai auđit nici chiar aceia, cari au fost de repeți ori prezenți la manifestări de simpatia pentru Lueger. Mulțimea de mii de ómeni începu a cânta marșul lui Lueger și între strigăte de „Hoch!“ plecă spre casa. În Prater domni via mișcare până târziu noaptea, și prin restaurante nu puteai auđi decât marșul lui Lueger, care érași și érași trebuia să fie repetat...

Din delegațiuni.

Delegațiunea austriacă.

Indată după-ce ministrul Goluchowski și-a finit espunerile asupra situațiunii esterne, — a luat cuvântul

Dr. Kramar: Desvóltă punctul de vedere al Cehilor-tineri față cu tripla alianță. Cehii, dișe, nu se însufleșesc pentru alianța această. Ea a slăbit din punct de vedere militar deoparte prin pierderile Italiei, de altă parte, că armata escelentă a Bulgariei nu va acoperi — după cum se credea — tripla alianță. Politica esternă a Austriei trebuie să caute alte căi. În Balcani am făcut o politică nestatornică. În Bulgaria ne-am pierdut cu desăvârșire terenul, și politica noastră balcanică n'a prevădut, că *dacă în Ungaria sunt persecutați Sârbii și Români*, ér de altă parte se pune în frunte politica agrară — prin această provocăm

conflict grav cu statele balcanice agrare. Lovitura nedreptă, ce au aplicat-o Maghiarii esportului de rimători, ne-a despoiat de simpatia Sârbilor. Cea mai bună dovadă pentru acesta este purtarea Serbiei față cu sârbările milionare. Care va fi acum politica noastră cu Serbia? N'are de gând d-l ministru de esterne de-a nu permite, ca politica agrară egoistă maghiară să turbure raporturile noastre esterne și să le pericliteze, cum a făcut înainte de acesta în România, ér acum în Serbia?

Oratorul făcu apoi întrebarea, că reînnoitu-s'a tripla alianță? Adausu-s'a clausula despre politica orientală la textul contractului încheiat cu Germania? Avutu-s'a în vedere situația Italiei la reînnoirea tractatului? Ce are de gând să facă d-l ministru, ca să se îmbunătățească raporturile cu Serbia? etc.

Wurmbrand: Se ocupă mai ales cu evenimentele din Balcani. Nu e mulțumit nici el cu dezvoltarea raporturilor. Face atent pe ministru la epistola principelui Nichita, care vorbește despre unitatea spirituală slavă, adecă despre alianța statelor din Balcani, și întreabă, că dacă regele sârbesc, principele bulgar și principele Montenegro se consultă în comun asupra nișuințelor lor: nu involvă această un pericol pentru interesele monarchiei austro-ungare?

Barenther: Polemisază cu Dr. Kramar, care a luat hotărâtă poziția contra triplei alianțe. Vorbitorul, din potrivă, e sincer aderent al ei, care nu pôte să fiă decât salutară pentru monarchia. Întrébă pe ministrul, dacă este adevărat, că tripla alianță s'a prolongit până la 1903?

Ministrul Goluchowski, răspundând lui Kramar, respinge presupunerea, că în urma triplei alianțe ar fi suferit raporturile cu celelalte state, mai ales cu Rusia. Tripla alianță nu s'a reînnoit încă, dișe ministrul, deoarece n'a sosit timpul reînnoirii. Ia apoi în apărare pe Unguri față cu invinuirile lui Kramar, și dișe, că guvernul maghiar numai atunci a închis granița dinaintea rimătorilor sârbi, când s'a constatat boia între acestia.

Cerându-se votarea bugetului, s'a primit numai cu opoziția de un vot.

Delegațiunea ungară.

Subcomisiunea pentru armată a delegațiunii ungare a ținut ședința alaltăieri. La ordinea zilei a fost între altele și *înființarea unei școle de cadeți* în Săcuime.

Gajari întreabă pe ministrul de resboit, dacă are ori nu de gând să înființeze școla, cerend tot-odată să nu se pretindă jertfa prea mari dela ardeleni.

Krieghammer, ministru comun de resboit, dișe, că nu e în contra înființării acestei școle, pe lângă condițiunile stipulate de el. Limba de propunere însă, la totă întemplerarea, trebuie să fiă cea germană, altfel neavând nici un scop.

In 10 Iunie delegațiunile și-au continuat desbaterile.

S'a discutat asupra bugetului pentru armată. Toți oratorii au accentuat sarcinile grele, ce se aruncă asupra poporului pentru susținerea armatei și sporirea continuă a bugetului. Afară de acesta s'au ivit și chestiuni de limbă. Delegatul ceh *Kramar* a dat espresiune surprinderii, că și acum armata corăspunde în limba germană cu autoritățile cehe.

S'a născut de aci o contraversă foarte instructivă între delegați asupra chestiunii, că ce însemnătate au în imperiul austriac națiunea și naționalitățile. *Kramar* a cerut stat ceh deosebit, după șabloul statului maghiar. El dișe, între altele, că Cehii sunt tot atât de fideli față de dinastia, ca și Maghiarii, ér bani și ostași au dat și dau mai mulți, decât Maghiarii.

Delegatul *Barenther* nu recunoșce decât două state în monarchia, statul austriac și ungar, și nu recunoșce în Austria altă aspirațiune, decât patriotismul austriac.

„Români din Transilvania și Ungaria.“

Sub acest titlu a apărut în Paris o broșură, conținând o scrisóre deschisă a d-lui *Ioan T. Ghica*, către Mr. *Saissy*, redactorul diarului francez „*Journal*“. În introducerea spune autorul broșurei, că diarul „*Journal*“ publicase la 16 Maiu c. o scrisóre a lui *Pazmandy*, în care deputatul maghiar, făcend reclamă pentru mileniu, a comis mai multe erori. Redactorul numitului diar francez, cu tóte că promisese a da loc unui răspuns la articolul lui *Pazmandy*, în care se fiă luate în apărare naționalitățile nemaghiare din Ungaria, totuși la recercarea d-lui Ghica a refusat publicarea scrisórei deschise, pe care acum d-l Ghica a tipărit-o în broșura separată amintită mai sus. Etă pe scurt conținutul broșurei d-lui I. T. Ghica:

Domnule! Eu nu am pretentie de-a vorbi în numele naționalităților, dér imi vei permite să-ți descoper neesactitățile, cari s'au strecurat în scrisórea d-lui *Dionisie Pazmandy*, și să mă esprim asupra lor.

D-l *Pazmandy* afirmă în lunga sa scrisóre, că „*Noi (Maghiarii) avem o lege de presă și de intruniri publice, pentru care nă pôte invidia chiar și Anglia*“. Fără îndoială însă, d-l deputat nici-decum nu s'a gândit la naționalitățile nemaghiare din Ungaria, ci vorbește singur și numai din punct de vedere maghiar. Răspunsul nostru nu va fi luug, deoarece vom lăsa să vorbescă ineseși datele statistice oficiale, căci cifrele sunt mai elocvente.

Dispozițiunile constituțiunii ungare, privitor la libertatea pressei, diferă în modul cum se aplică la Maghiari și la Români. Pentru a dovedi această, voi face o scurtă statistică despre procesele de presă ce au decurs în periodul dela 1884—1895. În acest period în total au fost 47 procese de presă cu 161 acușări, dintre cari numai 17 au fost achitați. Pedepsele fac la olaltă 59 ani, și amendele 11,840 fl. Și această procedere se aplică în Ungaria numai față cu naționalitățile nemaghiare și mai ales față cu Români.

În lista proceselor n'am făcut amintire despre condamnarea fetelor române, acuzate, pentru-o a purtat ocarde tricolore. Asemenea am omis de-a aminti condamnarea unui redactor al diarului „*Dreptatea*“ la doi ani temniță și la 1000 fl. amendă. Lista proceselor intentate învățătorilor și preoților români, acușări pentru „*inaltă trădare*“ e lungă, și d-nul D. *Pazmandy* a sciut foarte bine despre ele, dér cine scie în urma cărui sentiment i-a venit mai bine să trecă în tăcere peste ele.

Să-și aduă d-l *Pazmandy* aminte de interdicerea recentă a ținerii adunări comitetului esecutiv al partidului român, ai cărui 25 de membri au convocat o adunare pe dina de 15 Maiu în Sibiu. Ei bine! Guvernul ungar prin primarul din Sibiu a interdiș această adunare pe motiv, că ar fi îndreptată contra unității statului maghiar și contra „*națiunii maghiare unitare și indivisibile*“.

Români din Transilvania sunt puși în imposibilitatea de a-și exprima plângerile lor, nefiind permis comitetului lor să se intrunescă și să discute. Și cu tóte acestea se dișe, că drepturile naționalităților sunt în mod formal recunoscut de constituția dela 1867!

Prin interdicerea amintitei adunări, Maghiarii nu voiesc să admită existența altei naționalități în Ungaria, decât numai a națiunii „*unitare, indivisibile*“ maghiare. Prin această procedere nelegală, Maghiarii se pun în contradicere cu drepturile legitime ale naționalităților nemaghiare, drepturi garantate prin legile constituționale dela 1867.

Curioasă concepțiune de libertate!

(Va urma).

de altă parte după anul de probă tinerul nu se considera stăt ca învățăcel, cât mai virtos ca ascultător.

Toți câți purtau toga virilis trebuiau să-și țină mâinile ascunse sub togă (*brachium cohibere*) reprezentându-se prin această semnul modestiei până la etatea de 17 ani, când intrau în serviciul militar. Cel ce nu se distingea prin seriozitate, virtuositate, moderațiune, ordine și moralitate, era timbrat ca unul, ce nu e demn de *vistus romana*.

Cu espirarea tirocinului încă nu se termina educațiunea tinerilor. De aci încolo ei trebuiau să cerceteze castrele militare, ca să se deprindă în serviciul și arta militară; asemenea erau conduși de tătâniilor lor și în adunările curiale, ér la cas de o stare mai slabă materială le serviau de conducători în For bărbați onești bătrâni, cari le esplicau și propuneau regulile de lipsă ale educațiunii și instrucțiunii generale, ilustrându-le mai ales cu esempe luate din viața practică. Prin cercetarea Forului tinerii veniau în atingere cu cei mai re-

numiți jurisprudenți, în societatea cărora prin întrebări și răspunsuri se clasificau și se discutau chestiuni juridice. Prin astfel de exerciții civile și militare se cresceau în Roma veche fitorii conducători și apărători ai intereselor și binelui statului. Cu un cuvânt punctul principal de mâncare al educațiunii romane era dezvoltarea tuturor facultăților intelectuali în direcțiune strict practică. Romanul, ca Spartanul studia singur numai pentru viața practică.

Aceste sunt mai însemnatele trăsături caracteristice din viața culturală a Romei până la dărimarea Corintului. până când adecă moravul candid, ce ardea în inima Romanului, fu copleșit de tot felul de stricăciuni și corupțiuni, cari duo la nimicirea ori cărui popor, fiă el cât de viguros și puternic. Fost-a împărăție mai puternică pe pământ, ca împărăția romană, și totuși a cădut din cauza corupțiunii! Păzesce-te de această, iubitul meu popor român!

Sepora.

Afacerea Metropolitului-Primat din România.

Ghenadie-Petrescu a înaintat regelui Carol următoarea petiție:

Sire,

După cum știți, în ziua de 22 Maiu am fost răpit ilegal și neomenesc de pe scaunul de Metropolit-Primat al României.

Scaun sfânt al bisericii noastre creștine ortodoxe, investit cu drepturi politice la care țera m'a ales și Majestatea Văstră m'a întărit.

O judecată nedreptă și necanonică, o conjurație și cu o mână ocultă îngesuind bunătatea Majestații Văstre, mi-a răpit aceste drepturi, date de țera și întărite de Voi, alesul Națiunii.

Chipul cum am fost smuls din aceste drepturi, fără învoirea legală a Majestații Văstre, strigă răspătire la cer.

Aștept în liniște și cu răbdare în Dumneadeu, ca Majestatea Văstră să facă dreptate.

Până atunci fiind în drepturile mele de Metropolit-Primat, rog bunătatea Majestații Văstre, să poruncască a-mi pune la dispoziție cel puțin hainele dinnice, ce îmi sunt necesare. Am cerut meru aceste celor în drept, și prin viu graiu și prin scris, dăr n'am fost audiat. Stau în miserie, ca un criminal, cu aceeași cămașă pe mine cu care am fost furat de pe scaunul meu legitim.

Fapt fără părechie în istoria noastră.

Vândut de frații mei, ca dreptul loșif, stau aici în mănăstirea Căldărușani, unde m'a găsit cu cale să fiu aruncat, străjuit, ca cel mai mare făcător de rele. Ingrădit cu psoea și liniștea sufletească, aștept în curând, ca frații mei să-și recunoscă păcatul și Majestatea Văstră să facă dreptate, reîn-torcându-mă în drepturile mele.

P. S. S. arhiepiscopul Valeriu Rîmniceanu a trimis directorului ziarului „Dreptatea” din București o scrisoare, în care spune, că a prezentat Sinodului un protest, prin care își retrage subscrierea de pe actul de învestire a fostului Metropolit. Acea declarație-protest însă nu i-a primit-o Sinodul pe motiv, că nu era timbrată, deși a produs pe motive anterioare, că membri Sinodului pot face ori-ce declarații, fără timbru. Actul de acuzare nu s'a mai pus în discuție, ci au fost chemați toți cu apel nominal pentru a subscrie. Fiind obligat și dându-se la această, a declarat verbal, că aderă la culesse din Sf. Scriptură le subscrie, fără de cestiunea personală... A voit să-și motiveze rezerva, dăr i-s'a cerut să subscrie fără a aduce ceva. Declară însă, că și-și împărtășește aceleași opinii, cari le-a exprimat și subscris în protestul respins de Sinod. „Pote ca această declarație să va costa mult — dăce în fine — dăr nu pot să fiu numai trupesc, las și partea, ce se ruvine sufletului, a cărui mărturisire suntem datorți a-o urmări cât va mai ține această viață.”

La scrisoarea această „Dreptatea”, organul d-lui Fleva, face următorul comentariu:

Scrisoarea, pe care o adresează P. S. S. arhiepiscopul Valerian Rîmniceanu directorului „Dreptății”, are o importanță colosală. Prin ea se anulează sentința de caterisire dată de Sinodul ilegal constituit, în contra Metropolitului-Primat, deo-are-ce pe sentința nu mai rămân decât 11 iscălituri, ceea ce nu e suficient, ca ea să fiă valabilă. Căci pe ce s'ar dice, iscălitura P. S. S. arhiepiscopului Valerian a fost smulsă prin teroare, și deluarea în considerare a retragerii ei e tot un act de violență, fără nici o valoare. Prin urmare I. P. S. S. Metropolitul-Primat continuă a fi legalmente și moralmente în scaunul său. Numai forța baionetă îl ține la mănăstire, și n'odată că brutală și banditismul n'au putut să-l scutească legal drepturile cui-va.

Agitația în afacerea lui Ghenadie se continuă între guvernamental și opozițional, grupul-Fleva (disidenți liberali) și conservatori puri. Junimiștii stau rezervați,

și n'au luat parte nici la întrunirea conservatoare de Duminecă.

Față de petiția lui Ghenadie către regele și scrisoarea arhiepiscopului Rîmniceanu, „Voința Națională”, organul guvernului, a început cu nisece destăinuirii senzaționale a pretinselor păcate ale lui Ghenadie. Sub titlul scandalos: „Ghenadie Petrescu hoț, plastograf, falsificator și în legătură cu asasinul Mărgăritărescu”, numita fobie publică mai multe scrisori, ce susține, că le-a scris Ghenadie și cari se prezintă ca compromițătoare pentru el. „Voința Națională” impută conservatorilor, că foile lor au fost cele dintâi, cari înainte cu câte-va luni au denunțat viciile lui Ghenadie.

SCRIRILE ȚILEI.

— 31 Maiu.

20 de vagoane de Români. Eță cea mai nouă minune milenară! Cetim adevărat în foi, că slujbașii guvernului unguresc și rătăciții Români din jurul Caransebeșului, au adunat cu momeli și promisiuni o mulțime de popor românesc din părțile Banatului și infundându-l în 20 de vagoane l'a pornit alaltăseră spre Budapesta, la expoziția jidano-maghiară. O, voi, nenorociților! Dăr n'ați avut alt-ceva de lucru, decât să mergeți la bălciul din Iudapesta, pentru a vă espune batjocurei și risului Ovreilor?

Primirea lui Dr. V. Branice în Timișoara, după cum scrie „Dreptatea”, a fost cât se poate de călduroasă. La gară a fost întâmpinat Mercuri s'era de personalul redacțiunii „Dreptății” și de un număr mare de dame române, apoi inteligență și popor din oraș și din jur. Intre cei ce au mers să salute pe Dr. V. Branice, a fost și d-l Coriolan Brediceanu și Dr. Isidor Pop din Lugoj. După îmbrățișări și salutări frățesci de bună venire, Dr. Branice a fost dus în oraș, unde în sala restaurantului „Pummer” s'a dat cină comună, participând la vre-o 40 de persoane.

Eră-și scaunul episcopesc din Lugoj. Din Lugoj i-se telegrafiază fôiei guvernamentale „Kolozsvár”, că acolo s'a lătit scrirea „din isvor bine informat”, că în scaunul vacant al episcopiei din Lugoj, va fi numit cât mai curând Dr. Teodor David, preot militar.

Toastul împăratului Wilhelm pentru Țarul. La prânzul ce la dat Mercuri în noul palat din Potsdam și l'a care au luat parte moștenitorii tronului Italiei și Daniei, precum și deputația militară rusescă, împăratul Wilhelm a ridicat un toast foarte călduros pentru Țarul Nicolae II Reamintind primirea, ce i-a făcut-o Țarul Alexandru II înainte cu 25 ani în trecerea sa prin Berlin, cu care ocaziă l'a numit (pe Wilhelm) propriu-zis al unui regiment rusesc, împăratul Germaniei dăse, că cu mândria și grațitudine își aduce aminte de acele zile. Er acum, când Țarul din incidentul urcării sale pe tron a avut bunăvoința de a primi acest regiment în regimentele de gardă, îi exprimă cele mai adânci mulțămite și-și ridică paharul în sănătatea Țarului și a regimentului. Toastul acesta a produs senzația în cercurile politice din Berlin.

Distincțiunea miniștrilor. Din Budapesta se depeșează, că în cercurile curții se vorbește despre o deosebită distincțiune, cu care Majestatea Sa voiesce să-l surprindă pe Banffy. Mai departe se asigură, că miniștri Desideriu Perczel și Ernest Daniel vor fi ridicați la rangul de conți.

Din Lipova li-se scrie foilor unguresc, că Ungurii și Români dela Maria-Radna au serbat împreună milenul în mod foarte „patriotic”. Preotul român Miklosy Miksa și-a pus pe piept o cocardă ungurescă și apoi a ținut o vorbire patriotică — Adevărat este, părinte Miksa?

Martinez Campos în arest. Mareșalului Spaniei Martinez Campos, conducătorul luptelor din Cuba, a fost pedepsit la arest dimpreună cu generalul Bovero; ordinul de arest l'a dat guvernul spaniol, fiind-că zilele trecute acești doi ofițeri înalți din armata spaniolă au voit să dueleze. Tribunalul militar a aprobat precederea guvernului, căci legea penală militară din Spania opresce strict duelul.

Un proces de divorț senzațional A produs la timpul său mare senzația în cercurile aristocratice din Germania faptul, că nepoța renumitului general Moltke se căsătorise cu pictorul german Lenbach, care nu este nobil, pe când familia contelui Moltke tot-dăuna a fost mândră pe nobilitatea sa. Fericirea părechei nou căsătorite nu dură însă lung timp; relațiunile dintre ei se reciră, și o împăcare este cu atât mai imposibilă, deo-arece fiă-care dintre căsătorii deja și-a ales pe viitorul soț cu care se va cununa după finirea procesului de divorț, intentat de ambele părți. Pictorul Lenbach, care de present este de 60 ani, voiesce să ia în căsătorie pe o fata tineră, foarte frumoasă, a cărei posă gătită de ei în anul trecut fu mult admirată la expoziția de tablouri din München. Contesa Moltke se va cununa însă cu un medic din Berlin, care a fost un ôspe des al familiei Lenbach.

Răpitori de femei în Constantinopol. Zilele trecute au fost răpite sora și nepoța dragomanului sârbesc din Constantinopol de oătră o bandă de tâlhari și răpitori de femei, chiar când merseră, însoțite de un servitor și de o femeie franceză, ca să ia o baie în marea de marmoră. Una dintre prizoniere a fost pusă după o zi pe picior liber, cu amenințarea, că, dacă în timp de 5 zile nu va trimite ca preț de răscumpărare pentru ele amândouă 25 mii puncti sterlingi, atunci pe prizoniera rămasă în mâinile lor vor omori-o. Se dăce, că însuși Sultantul a promis, că va plăti prețul răscumpărării.

Români rătăciți.

Selagiu, Iunie 1896.

Stim. D-le Redactor! Intr'unul din ziarele noastre naționale am cetit zilele trecute o corespondență datată din Ileandamare, în care se spunea, că la serbările „milenare”, ținute în Deșiu la 30 Aprilie, a luat parte activă un protopop gr. cat., care aspiră la canonicia; e om veduv, fără familie, și bogat. A mai dus cu sine la serbările unguresc și doi preoți, cari ambii aspiră la protopopia.

Nu ni-a fost greu de-a găci, că acel protopop nu poate fi altul, decât cinstitul Ilieșu dela Ciocman, care nu s'a mulțămmit cu atăta, ci în 10 Maiu a fost de față și la serbarea Ungurilor din Jibou, unde a mers în procesiune la biserica reformată și la cea romano-catolică, a luat parte și la banchet, demonstrând astfel în contra fraților săi selăgeni.

Vedeți, D-le Redactor, la câtă umilire și batjocură e în stare să se dimite un om fără de simț pentru un os de ros!

Și să știți, că acest aspirant la canonicia până înainte de asta cu vre-o doi ani n'a avut la casa sa nici măcar un ziar românesc în lungul interval de vre-o 35 de ani, de când pacostea l'a împlântat și pe el în viaa Domnului. Deși om bogat și fără familie, în veci nu s'a pomenit să fi contribuit și el ceva pentru vre-un scop filantropic ori cultural românesc, nici la Asociațiune, nici pentru gimnaziul din Blășiu etc. Acestea sunt „meritele”, pe baza cărora aspiră ômenii la canonicia în zilele de azi!

Asemene exemple monstruoase ale unor protopopi își găsesc, firesce, imitatorii lor și între preoți. Preotul Trif din Cehul Silvaniei, o comună curat românească de lângă Șimleu, a ținut o predică numai ca ea, într-o preamărire Ungurilor, er dascălul Oegariu a învățat pe bieții copii să reciteze versuri unguresc, ou cari să se pro-

ducă la festivitatea școlară. Nu știu la ce aspiră acest învățător — om în vârstă și fără familie, — de nu cumva la cei 50 fl. la an, ce-i așteptă dela ministrul instrucțiunii ca recompensă...

Aci mai am de a aminti pe preotul Oncs Joska din Iolodul-mare, comună curat română, care de-aseenea ținu o vorbire de preamărire pentru Unguri, și înă nu numai în limba română, ci și în cea maghiară; ba spre scârba credincioșilor săi, popa Oncs își luă partea sa preofăcesă și la sinagoga Jidanilor!!

Gândeso, că aceste durerose constatări, nu mai au lipsă de comentariu.

d—W.

SCRIRI ULTIME.

Budapesta, 11 Iunie. În ședința de azi a delegațiunii ungare, Berzeviczy Albert a dat esprimeune satisfacției, ce-o simte delegația asupra acelei părți a espunerilor ministrului Goluchow-ki, care privește raporturile cu România. Răspunzând Goluchowski dăse, că se bucură de cuvintele lui Berzeviczy, că în România raporturile s'au schimbat spre bine, la ceea ce are un mare merit actualul șef al guvernului D. Sturdza. Dela țera acesta nu se poate aștepta mai mult, continuă ministrul de esterne, și din potrivă „nu vom suferi să se întempele nimic, ce ar mări necazurile noastre interne”. (Alușiune la mișcarea în cestiunea națională. — Red.)

Budapesta, 11 Iunie. Prin cercurile politice se vorbește foarte hotărât, că parlamentul se va disolva. Ședințe se vor ține numai până în 11 Iulie, când prin ordin mai înalt se va disolva camera și se vor fixa nouă alegeri pe sfârșitul lunii lui August. Scirea a produs mare senzația în toate cercurile politice.

DIVERSE.

La ce vârstă să ne căsătorim. Etatea permisă la căsătorie în diferitele state este foarte variată. În Germania tinărul trebuie să aibă cel puțin 20 de ani, er tineră 16 ani. În Spania, Portugalia și Grecia, un tinăr de 14 ani poate lua o fată de 12 ani. În Franca și Rusia ginerile trebuie să fiă barâm de 18 ani, er fata de 15 ani. În Italia etatea minimală la bărbat este 18, la fată 16 ani. În Elveția la 18, er la fete variază între 13 și 17 ani.

Literatură.

În Tipografia diecesană din Arad a apărut: Gramatica Română pentru învățământul secundar, de Ioan Petramu, profesor de limba română în Arad. Partea I, Etimologia. De vândare la autorul. Prețul 1 fl., pentru învățători 70 cr. — La lucrarea manualului present, d-l autor a ținut seamă de rezultatele științei moderne; ortografia este cea a Academiei române, dăr cu unele excepțiuni în favorul fonetismului.

Povestiri de Petra-Petrescu à 80 cr. francate. De vândare la administrația noastră.

Toți acei P. S. Domni și P. S. Dôrne, cari din incidentul morții mult regretatei mele fiice Amalia au grăbit a ne consola atât personal, cât și prin adrese de condolență — binevoescă a primi pe această cale mulțămitele noastre cele mai profunde.

Clușiu, 10 Iunie 1896.

în numele familiei
Ved. Ana Roșiescu,

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil Gregoriu Maior.

Cursul la bursa din Viena.

Din 11 Iunie 1896.

Table with 2 columns: Item (e.g., Renta ang. de aur 4%, Renta de corone ung. 4%) and Price.

Table with 2 columns: Item (e.g., Renta de argint austr., Renta de aur austr., Losuri din 860) and Price.

Cursul pietei Braşov.

Din 12 Iunie 1896.

Table with 2 columns: Item (e.g., Banonote rom. Camp., Argint român. Camp.) and Price.

Anunţuri

(insertiuni şi reclame)

Suntă a se adresa subscrisei administratiunii. In cazul publicării unui anunţiu mai mult de odată se face scădemânt, care creşte cu cât publicarea se face mai de multe ori.

Administr. „Gazeta Transilvaniei”

Calitate superioară.

Chocoladă Thiess & Seidel

s'afia in toate magaziiile de specerei cu preţurile fabricei, fiă-care pachet şi envelopă este provăduţ cu firma noastră.

Nutritor şi uşor de mistuit.

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Maiu 1896.

Budapesta - Predeal

Large table showing train schedules between Budapest and Predeal, including stations like Viena, Budapesta, Szolnok, P. Ladány, Oradea-mare, Mezö Telegd, Rév, Bratea, Cincia, B-Huedin, Ghârbău, Cluşu, Apahida, Ghiriş, Cucerdea, Uioara, Vinul de sus, Aiud, Teiuş, Creciurel, Blăşiu, Micăsasa, Copşa-mică, Mediaş, Elisabetopol, Sighişoara, Haşfaleu, Homorod, Agostonfalva, Apeşa, Feldişoara, Braşov, Timiş, Predeal, and Bucurest.

Ghiriş - Turda

Table showing train schedules between Ghiriş and Turda.

Copşa-mică - Sibiu - Avrig - Făgăraş

Table showing train schedules between Copşa-mică, Sibiu, Avrig, and Făgăraş.

Simeria (Piski) - Hunedóra

Table showing train schedules between Simeria (Piski) and Hunedóra.

Braşov - Zărneşti

Table showing train schedules between Braşov and Zărneşti.

Mureş-Ludoş - Zărnieni

Table showing train schedules between Mureş-Ludoş and Zărnieni.

Arad - Timişoara

Table showing train schedules between Arad and Timişoara.

Sibiu - Cisnădie

Table showing train schedules between Sibiu and Cisnădie.

Sighişoara - Odorheiu-săcesc.

Table showing train schedules between Sighişoara and Odorheiu-săcesc.

Nota: Órele însemnate în stânga staţiunilor sunt a se citi de sus în jos, cele însemnate în dreapta de jos în sus. — Numerii încadraţi cu linii mai negre însemnează órele de noapte.